

02.11.2023

Група №36

Урок №26

Тема уроку: Стан активної позиції ліричного героя В. Стуса в поезії «Господи, гніву пречистого...» Екзистенційна проблема вибору, віра в себе.

ТЛ: екзистенційні ідеї в художньому творі.

Мета (формувані компетентності): предметні: літературознавчу: знання особливостей лірики В. Стуса, поняття «стоїчної» поезії на прикладі аналізу творів, суть екзистенціалізму в поезіях, вміння визначати межовий стан суб'єкта лірики, який протистоїть ідеологічно викривленій реальності, зіставляти мотиви, форми буттєвого самоствердження в поезіях; **ключові:** **уміння вчитися:** формування уявлення про поезію як чинник власного світогляду, уміння порівнювати, узагальнювати, наводити переконливі аргументи, робити виважені висновки; **ціннісно-сміслову:** уміння визначати ціннісні пріоритети на засадах громадського суспільства; **комунікативну:** уміння аргументовано висловлювати власну точку зору, проводити аналогії з сучасним життям, висловлювати власну думку про важливість активної громадської позиції в житті; **загальнокультурну:** вироблення в собі риси «стоїцизму», усвідомлення поняття честі, людської гідності, мужності, сили духу на прикладі життя і творчості В. Стуса.

Тип уроку: засвоєння нових знань та формування на їхній основі вмінь та навичок.

Обладнання: портрет В. Стуса, збірка його поезій, уривки вистав за поезією В. Стуса: поетична композиція (1989, Львівський молодіжний театр), «Птах душі» (1933, київський мистецький колектив «Кін»).

... Ми ще повернемось,

Обов'язково повернемось,

Бодай — ногами вперед,

Але: не мертві,

Але: не переможені,

Але: безсмертні.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Тест-доповнення

1. Василь Стус формувався як поет під впливом...
2. Вершиною творчого доробку Василя Стуса є збірка..., назва якої означає...
3. Дебютна збірка Василя Стуса...
4. Не дійшли до читача твори з поетичної збірки...
5. Найхарактерніша риса ліричного героя поезій Василя Стуса і самого автора...

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

* 1. Вступне слово вчителя

Друг В. Стуса, письменник Ю. Покальчук так оцінював його особистість і творчість: «У Василя Стуса найбільшим злочином було те, що він був українцем, просто справжнім українцем; любив свою мову, свою землю, свою культуру і хотів бачити Україну нормальною українською землею, а не витоптаним полем.

За життя Василя Стуса ні в Україні, ні взагалі в СРСР не було видано жодної його книги. Зате за кордоном побачили світ «Зимові дерева» (1970), «Свіча в свідачаді» (1977, 1986), «Палімпсести» (1986), а після трагічної загибелі — «Веселий цвинтар» (1990). В Україні першою надрукованою книжкою Василя Стуса стала «Дорога болю» (1990), потім вийшли друком «Під тягарем хреста» (1992), «Золотокоса красуня» (1992), книга про П. Тичину «Феномен доби (Сходження на Голгофу слави)» (1993) та інші. Минуле десятиріччя подарувало читачам і дослідникам найповніше видання творів В. Стуса у чотирьох томах, шести книгах. Літературознавство і методика літератури збагатилися розвідками про життєвий і творчий шлях письменника.

Поезія Василя Стуса виходить далеко за межі того експериментального бунтарства, часто дилетантської, показової інтелектуалізації вірша, що були притаманні творам багатьох його ровесників.

По-блоківськи виточений і холоднуватий його вірш, природний український сентимент тут приборканий і палає всередині кристала. Якщо ж торкнешся, гріє, мов серце. Дисципліна слова, лаконізм виразу, надзвичайно широкий словник, що постійно збагачується, ще й незупинне власне словотворення — ось шлях його поезії».

У цьому ми переконаємося на сьогоднішньому уроці.

✳ 2. Оголошення теми і мети уроку

IV. ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ТА НАВИЧОК

✳ 1. Робота з термінами

Палімпсест — пергамент, на якому стерли старий текст і нанесли новий, але з часом дублена теляча шкіра відновила первісний текст, тому на палімпсесті співіснують два написи.

Екзистенційна лірика — вірші, в яких розкривається внутрішня сутність людини, те глибоке, внаслідок якого кожна особистість є неповторною.

✳ 2. Робота над повторенням поезії «Крізь сотні сумнівів я йду до тебе...»

2.1. Виразне читання поезії. Обмін враженнями

2.2. Словникова робота

✳ Щовб — сходинка, перекладина драбини;

✳ хлань — безодня;

✳ врочить — передрікає;

✳ запрагла — захотіла.

2.3. Евристична бесіда

✳ Яку мету ставить перед собою ліричний герой твору — автор? (*Домагатися Добра й Справедливості для свого народу чи хоча б прокласти дорогу прийдешнім поколінням*)

* Який пафос поезії? (*Піднесений — «душа запрагла неба», «в буремнім леті», «держить путь на стовп високого вогню»*)

* Що відчуває ліричний герой на цьому шляху? (*Сумніви, зневіру і разом із тим — тверде переконання у своїй високій меті «предтечі»*)

* Який цікавий синтаксичний прийом використовує автор у творі? (*Перенесення рядка*)

Ліричний герой уже побував у стані неспокою, сумнівів, зневіри і зробив свій вибір — добро й правда. До них він і звертається на початку вірша. Небо — ось та символічна висота, до якої тепер підноситься його душа, це та чистота, якої вона прагне. «Стовп високого вогню» — метафора, що символізує горіння душі, прагнення вивищитися над матеріальним світом. «Буремний лет» — душі — це шлях до іншого, духовного існування, до екзистенційної свободи. А це найвище досягнення людського духу. «Щовб» — це шпиль гори, який символізує висоту духовних прагнень героя. І тепер основне для нього — не спинитися у своєму пориві, не зійти з обраного шляху правди. Отже, поезія є свідченням вибору митця між справжнім і несправжнім існуванням, свідченням його стоїцизму, що полягає в досягненні душевного спокою під час життєвих випробувань. Тому цей вірш можна вважати своєрідною поетичною декларацією митця.

2.4. Коментар учителя

В. Стус свідомо обрав свою життєву дорогу — це шлях добра і правди. Але там чекають його «сотні сумнівів», «сто зневір», і треба вперто, наполегливо долати щабель за щаблем («йти з щовба на щовб»), щоб досягти мети або хоча б прокласти дорогу іншим, бо він — «предтеча».

* 3. Опрацювання поезії «Господи, гніву пречистого...»

3.1. Виразне читання поезії. Обмін враженнями щодо прочитаного

3.2. Евристична бесіда

* У якій формі написана поезія? (*Вірш-молитва, звернення до Бога*)

* Що просить ліричний герой у Господа?

* Доведіть, що головною рисою ліричного героя є стоїцизм?

* Як пояснити парадоксальність слів: *Спасибі за те, що мале / людське життя, хоч надією / довжу його в віки? (Нестерпні умови, самотність приводять до думки, що визволити від страждань може лише смерть. Але*

бажання жити виявляється сильнішим. Крім цього, не дає зневіритися в усьому надія, і людина навіть у найтяжчі хвилини життя прагне продовжити свій земний шлях)

* «Бути таким, як мати вродила». Як ви розумієте ці слова? (*Дитяча душа — символ чистоти. Закладені матір'ю паростки добра не мають розгубитися на складних життєвих шляхах, лише тоді є шанс залишитися людиною*)

* І знову парадоксальний висновок: подяка матері за те, що «не зуміла... від біди вберегти». Чому? (*Знову-таки цей висновок продиктований екзистенційною природою вірша й переконанням його автора: Бог посилав стільки страждань, скільки людина може пережити. Випробування даються, щоб скласти іспит на право називатись людиною*)

* Чи можна поезію «Господи, гніву пречистого.» вважати медитацією?

* Яким настроєм сповнений ліричний герой твору? (*Твердим переконанням, що вистойть, мужньо сприйматиме всі випробування долі; біда загартовує волю, дух*)

* Як називаються такі риси людини? (*Стоїчні*)

* Що говорить ліричний герой про те, звідки у нього такий стоїцизм? (*Від матері, від роду, від народу*)

Одне з ключових понять філософії екзистенціалізму — філософія смерті. Людина усвідомлює, що вона смертна, і тому постає перед необхідністю вибору ставлення до смерті. На прикладі аналізованих поезій ми переконалися, що ліричний герой Василя Стуса приймає смерть як перехід в іншу субстанцію — життя душі. Тому в роздумах про смерть немає відчаю, страху. Поет готовий до неї, бо розуміє, що умови життя такі, що воно може обірватись в будь-яку мить. Отож значно важливіше гідно зустріти смерть, не виявити слабкості перед тими, хто її наближає. Саме це доводить автор у поезії.

3.3. Коментар учителя

Мужня, стоїчна поезія «Господи, гніву пречистого.» В. Стуса утверджує впевненість ліричного героя в тому, що він зможе вистояти, не зрадить себе й своїх переконань. Він свідомо йде «на амбразуру», на біду, щоб відкрити людям очі на правду, показати приклад боротьби за людську гідність і силу людського духу.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ УМІНЬ ТА НАВИЧОК

* 1. Інтерактивна вправа «Мозковий штурм»

Визначте основні тематично-проблемні лінії поезії В. Стуса.

- * Душа людини «перед вічністю високого неба», формування себе як особистості.
- * Відчуження від світу, стан трагічної самотності.
- * Проблема вибору: пасивне споглядання чи активна дія.
- * Атмосфера розтлінного духу тоталітарної системи.
- * Україна дійсна (*скорена, знищена*) та Україна-мрія.

* 2. Дослідницька робота

Зробіть порівняльний аналіз образу України у В. Симоненка та В. Стуса.

Спільне та відмінне в образі України у В. Симоненка та В. Стуса

В. Стус	В. Симоненко
«Ярій душе! Ярій, а не ридай! У білій стужі серце України...» («Ярій, душе!..»)	«Україно! Ти для мене — диво! І нехай пливе за роком рік, Буду, мамо горда і вродлива, З тебе дивуватися повік.» («Задив ляюсь у твої зіниці...»)
«Стенаються в герці скажені сини України, той з ордами ходить, а той накликає Москву, заллялися кров'ю всі очі пророчі. З руїни вже мати не встане...» («За літописом Самовидця»)	«Народ мій є! В його гарячих жилах Козацька кров пульсує і гуде!» («Де зараз ви, кати мого народу?»)
«Народе мій, до тебе я ще верну і в смерті обернуся у життя... Як син, тобі доземно уклонюсь...» («Як добре те, що смерті не боюсь я...»)	«І якщо впадеш ти на чужому полі, Прийдуть з України верби і тополі, Стануть над тобою, листям затріпочуть,

	Тугою прощання душу залоскочуть...» (« <i>Лебеді материнства</i> ») «Бо у мене стукотить у грудях Грудочка любимої землі...» (« <i>Грудочка землі</i> »)
Спільне	
Любов до України, рідної землі, народу, невіддільність себе як поета і людини від неї; дві України	
Відмінне	
Жаль, біль через роз'єднаність і зрадливість із давніх часів, безкомпромісність; активна життєва позиція в ставленні до системи	Захоплення Україною, її славним козацьким минулим, віра в неї; дещо споглядальна позиція, хоча є й сильний критичний струмінь

* 3. Слово вчителя

Поезія В. Стуса, безперечно, складна. Літературознавець М. Коцюбинська зазначає: «Це поезія філософічна, причому філософічність її проявляється не на рівні цитування або тлумачення тих чи інших положень. Це своє, вистражане поетом осмислення основних засад буття людини, роздуми над її місцем у природі й суспільстві, над її моральним самовизначенням у такому непростому й недосконалому сучасному світі».

Основним засобом образності, поетичного відтворення світу, передачі власних почуттів, думок, переживань у поезії В. Стуса є метафоризація. Про це неодноразово говорили дослідники його творчості, справедливо вважаючи, що здатність піднести конкретне спостереження до рівня метафори — символу — характерна риса поезики В. Стуса.

Мова поезій В. Стуса відзначається багатством, оригінальністю, сміливим поводженням з усталеними нормами. Поет часто вдається до словотворення, неологізмів, деформує слова, але з тонким почуттям такту, міри, так, що новотвори допомагають глибше розкрити задум, привнести у зміст нові нюанси.

Новаторські підходи В. Стуса до образотворення, орієнтація на психологізм, звернення до підсвідомого, філософська глибина та інтелектуалізм поезії виводять її на рівень вершинних світових досягнень.

Одним із ваших завдань додому буде — проілюструвати ці положення, дібрати приклади з творів В. Стуса.

VI. ПІДСУМКИ УРОКУ

* 1. Інтерактивна вправа «Займи й обґрунтуй позицію»

* Чи можна В. Стуса назвати справжнім героєм України?

* 2. Слово вчителя (епіграф уроку)

Народ виконав заповіт свого поета. У кінці 80-х років прах В. Стуса і його однодумців Олекси Тихого та Юрія Литвина перенесли в Україну і поховали на Байковому кладовищі. У 1990 р. вийшла його посмертна збірка поезій «Дорога болю». Поет із своєю неоціненною творчою спадщиною, яка народжувалася в тюрмі, повертається до свого народу.

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Уміти аналізувати поезії.

Вивчити напам'ять одну з поезій.

Підготуватися до уроку літератури рідного краю.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

tanita.yar2018@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.